

שאלות ותשובות

וישמע משה

שאלות אקטואליות בהלכה למעשה שעלו על שולחנם של פוסקי זמנינו שליט"א

פרשת נח תשע"ו - גליון פ"ה

האם מותר לחתום על צ'ק במקום בעל הצ'ק

א. שאלה: ראובן קנה משמעון סחורה ושילם תמורתה בצ'ק. כשבא שמעון להפקיד את הצ'ק בבנק נוכח לדעת שראובן שכח לחתום את חתימתו על גבי הצ'ק. שמעון מכיר היטב את חתימתו של ראובן והוא שואל האם מותר לחתום את חתימתו של ראובן על גבי הצ'ק בלא ידיעתו.

מאחורי הצ'ק וכדו', וזה עשוי ליתר בטחון, זה יכול לחתום בשם חברו.

ואילו הגאון רבי מרדכי גרוס שליט"א הורה שאסור בכל גוני לחתום את חתימתו של חברו אף אם נתן ראובן רשות לשמעון, דמכיון שעל פי חוק הצ'ק מזויף ואין לו תוקף כלל, יש לחוש לחילול ה' אם יודע הדבר ויתפרסם שאדם חרדי מזייף צ'קים. וכן הסכים הגאון רבי שמאי גרוס שליט"א. ואמר שכמדומה לו ששמע הוראה כזו גם מגאון ישראל הגרי"ש אלישיב זצוק"ל, שאין לזייף חתימת חברו על שטר אפילו בהסכמתו.

והגרי"ש זילברשטיין סיפר לנו מעשה שהיה אצל מו"ח זצוק"ל בשנת תש"ס, ששבר את הרגל והיה צריך לנסוע כמה פעמים לשערי צדק, ובכל פעם היה צריך לחתום על טפסי ביה"ח, ונכדו המסור הרה"ג ר' אריה אלישיב שליט"א ביקש לחסוך לו את הטרחה שבחתימה על הטפסים וחתם בשמו, וכששאלהו הגרי"ש זצוק"ל האם הוא מכיר את החתימה שלו, והראה לו רבי אריה את הטופס שחתם בשמו, ונטל הגרי"ש זצוק"ל את הטופס וקרעו לקרעים, ואמר לו: אל תשכן באהליך עולה! ומכל מקום אמר הגרי"ש זילברשטיין שאין זו הוראה לרבים ואין ללמוד מזה פסק הלכה, דובדאי מצד הדין מותר לנכד לעשות כן עבור סבו, רק מכיון שלגבי הגרי"ש אלישיב שהוא גדול הדור יש בזה חשש חילול ה', לכן נזהר הרב מזה מאד.

תשובה: הגאונים רבי מנדל שפרן ורבי נפתלי נוסבוים ורבי חיים מאיר וואזנר שליט"א הורו שאסור לשמעון לחתום את חתימתו של ראובן בלא הסכמתו בשום אופן, דמנין לנו שראובן שכח לחתום, שמא היתה לו איזו סיבה שבגללה לא רצה לחתום, כגון שיש לו תביעת ממון על שמעון או שאין כרגע כיסוי לצ'ק בבנק. ושמעון צריך לתבוע את חובו מראובן בבית דין ולא לחתום בלא ידיעתו. אמנם אם אמר לו ראובן ששכח לחתום ונתן לו רשות לחתום במקומו מותר לשמעון לחתום את חתימתו. ומצאנו בהלכה שאדם יכול למנות שליח לחתום עבורו על שטר וחשיב כאילו חתם עליו בעצמו.

והגאון הגדול רבי נסים קרליץ שליט"א הורה שמכיון ששמעון יודע בבירור שראובן חייב לו את הכסף מותר לו לחתום את חתימתו בלא חשש. וכן הורה הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א. וגם הגאון רבי משה שאול קליין שליט"א אמר שמדינא מותר לחתום אף בלא רשותו של ראובן, אלא שאין ראוי לנהוג כן משום "למדו לשונם דבר שקר", וכן הורה הגאון הגדול רבי חיים קניבסקי שליט"א.

והגאון רבי יעקב מאיר שטרן שליט"א אמר שאת החתימה שיוצרת את עיקר השטר אסור לחתום אפילו בהסכמת חברו, אבל מה שמבקשים לפעמים בחנויות גדולות חתימה נוספת

שכח שאלת טל ומטר ונזכר בא-להי נצור אחרי שענה קדושה, מה דינו?

ב. שאלה: כתב השו"ע סימן קיז ס"ה שאם לא שאל טל ומטר ונזכר קודם שעקר רגליו חוזר לברכת השנים, ואם נזכר לאחר שעקר רגליו חוזר לראש. ובסימן קכב ס"א פסק השו"ע שמי שעומד בתחנונים שאחר התפילה והגיע הש"ץ לקדיש וקדושה יכול להפסיק כדרך שמפסיק בברכות קריאת שמע. ויש להסתפק האם שני הדינים הללו עולים כאחד, ואף מי שענה קדושה באמצע א-להי נצור ונזכר אחר כך שלא שאל טל ומטר אינו חוזר לראש אלא לברכת השנים, או שמכיון שהפסיק באמצע א-להי נצור לקדיש וקדושה חשיב כאילו עקר רגליו ואם נזכר אחר כך שלא שאל טל ומטר חוזר לראש.

נחשב שלא גמר תפילתו לענין שאלת טל ומטר. ובזה יש להסתפק בהא דקי"ל שמותר לענות קדיש וקדושה באמצע אמירת התחנונים, האם הטעם הוא שהרשות בידו לסיים התפילה בכל עת כדי לענות קדיש וקדושה, ומה שממשיך

תשובה: תחילה נבאר שורש הדין. בסימן קכב סעיף א-ב נחלקו השו"ע והרמ"א האם מותר לומר א-להי נצור קודם יהיו לרצון. ולדעת השו"ע אסור לומר תחנונים קודם יהיו לרצון, ואע"פ שכבר אמר יהיו לרצון, מ"מ כל זמן שעוסק בתחנונים

קדיש וקדושה חשיב המשך התפילה, ועדיין הוא עומד לפני המלך, ואם שכח טל ומטר אינו חוזר לראש אלא לברכת השנים. ודימה דין זה להא דקי"ל בסימן רלג ס"א דמפלג המנחה עד צאת הכוכבים שנחלקו רבי יהודה ורבנן האם הוא זמן מנחה או זמן מעריב, והלכה דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד, והוא שיעשה לעולם כחד מינייהו. והרמ"א כתב שבדיעבד או בשעת הדחק יכול להתפלל מעריב מפלג המנחה אע"פ שבדרך כלל מתפלל מנחה עד השקיעה, ובלבד שלא יעשה תרתי דסתרי בו ביום. וכתב המ"ב סקי"א: וכ"ז אם מתפלל ביחדי אבל צבור שהתפללו מנחה וכשילכו לביתם יהיה טורח לקבצם שנית לתפלת ערב ויתבטל תפלת הצבור לגמרי, הקילו האחרונים שמותר להתפלל ערבית סמוך למנחה, ע"כ. והסכים הגר"ש גרוס לראייתו, ואילו הגרי"מ שטרן דחה ראייה זו, שדעה זו שאפשר לעשות תרתי דסתרי היא דעה יחידה, וגם היא נאמרה רק בשעת הדחק וטורח הציבור.

אח"כ מצאתי בספר אשי ישראל פרק לט סכ"ג שכבר נחלקו בדין זה גדולי עולם, במי שעומד בסיום התפילה קודם שעקר רגליו ונזכר שלא אמר יעלה ויבוא או טל ומטר, והגיע הש"ץ לקדושה, דלדעת השואל ומשיב (מהדו"ק ח"ג סימן קס"ט) והשבט הלוי (ח"ג סימן יא) לא יענה לקדושה, אלא ישתוק ויקשיב לש"ץ לקדושה ואח"כ יחזור לרצה או לברכת השנים, וכ"ה בעמק הברכה תפילה א, והביא בשם הגדול ממינסק שיכול לענות לקדושה ואח"כ יחזור לרצה, וכן הוא באשל אברהם מבוטשאטש בסימן תכ"ב ס"א, וכ"כ האגרות משה או"ח (ח"ג סימן נ"ו). ועיין שו"ת יבי"א ח"ה סימן יג, ועיין תהל"ד סימן קכ"ב ס"ק ד שנשאר בזה בצ"ע.

אחר כך התחנונים ה"ל כלאחר התפילה, או שאע"פ שהוא עדיין באמצע התפילה מ"מ יכול לענות קדיש וקדושה ולהמשיך בתפילתו. ונ"מ אם נזכר שלא שאל טל ומטר עד אחרי שענה קדיש וקדושה. אמנם הרמ"א התיר לומר תחנונים וא-להי נצור קודם יהיו לרצון משום דלא גרע ממי שאומר תחנונים בברכת שמע קולנו, והנה יהיו לרצון הוא חלק מן התפילה מדינא דגמ' כמו שכתב השו"ע שם ס"א, ואעפ"כ מותר גם להפסיק לקדיש וקדושה קודם יהיו לרצון. ולדבריו לא יתכן לומר שבאמירת קדיש וקדושה נתברר שכבר גמר תפילתו, שהרי עדיין לא אמר יהיו לרצון. וא"כ גם לענין שאלת טל ומטר אינו חוזר לראש אף אם נזכר אחרי שענה קדיש וקדושה, שהרי עדיין לא סיים תפילתו. ומ"מ המ"ב סק"ג כתב בשם האחרונים שטוב לומר יהיו לרצון קודם התחנונים ולאחריהם, והכי נהוג עלמא, וא"כ שאלתנו במקומה עומדת להנהיגים בזה כדעת האחרונים.

והורו הגאונים רבי נפתלי נוסבוים ורבי משה שאול קליין ורבי שלמה זלמן אולמן ורבי מרדכי גרוס שליט"א, דאם כבר ענה קדושה חשיב כאילו עקר רגליו, ושוב אינו חוזר לברכת השנים אלא לראש התפילה, שהרי אי אפשר לענות קדיש וקדושה באמצע התפילה, ומי שעונה בא-להי נצור מברר בזה שכבר סיים התפילה, ולכן דינו כעקר רגליו, ואם נדון אותו כמי שעומד עדיין בתפילה לענין שאלת טל ומטר ה"ל תרתי דסתרי. וכן הסכים הגאון הגדול רבי נסים קרליץ שליט"א. והגאון הגדול רבי חיים קניבסקי שליט"א אמר שטענתם טענה ויש לחוש לזה.

ואילו הגאונים רבי יצחק זילברשטיין ורבי יעקב מאיר שטרן ורבי מנדל שפרן ורבי שמאי גרוס שליט"א הורו שגם לאחר עניית

שמעון קנה עליה לתורה וקראו בטעות לראובן, מי עולה?

ג. שאלה: בגמ' ברכות נה, א איתא דמי שקראוהו לעלות לתורה ואינו עולה גורם בזה שיתקצרו ימיו, והובא במ"ב סימן תכח סקי"ז. ואירע מעשה שמכרו את העליות בבית הכנסת ושמעון קנה אחת מהעליות וטעה הגבאי והיה סבור שראובן קנאה וקרא לראובן לעלות לתורה, ואז נתבררה הטעות ששמעון הוא שקנה את העליה, אולם ראובן טוען שאינו רוצה שיתקצרו ימיו ומכיון שקראוהו עליו לעלות. מה יעשו?

יודעים שראובן היה רוצה לעלות אלא שהעליה שייכת לשמעון שקנאה בדמים, ולכן אין כאן בית מיחוש כלל. והוסיף הגרש"ז אולמן דמכל מקום אם יכולים לעשות הוספה, ויתנו לראובן עליה שלא ממנין הקרואים עדיף טפי. והסכים לדבריו הגאון רבי שמאי גרוס שליט"א.

תשובה: הורו הגאונים רבי אברהם דירנפלד ורבי יעקב מאיר שטרן ורבי מנדל שפרן ורבי שלמה זלמן אולמן שליט"א, שאין לחוש לטענת ראובן, ויש לקרוא לשמעון לתורה, דכל הקפידא במי שקראוהו לעלות ואינו עולה היא משום בזיון כבוד התורה, אולם כאן לא שייך ביזיון כבוד התורה כלל, שהרי כל הנמצאים

נר שכבה ביו"ט האם מותר לחזור ולהדליקו

ד. שאלה: ביו"ט של סוכות מדליקים נרות במקום האכילה והרוחות מצויות שם וקורה הרבה שאחד הנרות נכבה. ויש כאלו שהדבר גורם להם לעגמת נפש מרובה. האם מותר להם לשוב ולהדליק את הנר, אף שאינם זקוקים לאורו לצורך האכילה, כדי לבטל מהם את העגמת נפש הזו, או לאו.

בביהכ"נ, יוצא מחשש נר של בטלה. ובשעת הדחק אפשר דיש להתיר בכל גווני, דהוי כעין נר של מצוה שהוא לכבוד אבותיו, כן מתבאר בתשובת כתב סופר, ע"כ.

ולפ"ז הסכימו הגאונים רבי יעקב מאיר שטרן ורבי שלמה זלמן אולמן ורבי שמאי גרוס ורבי מנדל שפרן שליט"א שיש יכול לחזור ולהדליק את הנר במקום האכילה כמו שהיה דלוק בתחילה, דמכיון שבמקום האכילה יש כבוד יו"ט בריבוי הנרות ובתוספת אורה מקרי שפיר הדלקה לצורך אוכל נפש, וכמו שהקל הביאור הלכה להדליק נר של יאר ציי"ט בחדר שאוכלין בו. אמנם אם כבר

תשובה: הנה השו"ע סימן תקיד ס"ה אוסר להדליק ביו"ט נר של בטלה, וכתב המ"ב סק"ל: אכן אם עושה זה לכבוד יום טוב פשוט דמותר וגם מצוה איכא, ואף על גב שכבר הדליק נרות של ברכה, כשמוסיף נרות להרבות אור בביתו איכא שמחת יום טוב, ע"כ. והביאור הלכה שם כתב דבני אדם שמפחדים לישן במקום שאין נר הוי כמו צורך גופו ומותר להדליק נר אף שאין משתמשין לאורו כדי שיוכלו לישן. ועוד כתב שם הביאור הלכה: ודע עוד, דנר של יאר ציי"ט אם לא הדליקו בערב יום טוב ידליקנו עכ"פ בחדר שאוכלין בו, דמוסיף אורה בחדר. ויותר טוב שידליקנו

והסכים עמו הגר"ש גרוס, אלא א"כ יש חושך גמור, שאז נהנה מן האור אפילו שלא בשעת אכילה ומותר להדליק.

גמר הסעודה ואין תוספת כבוד יו"ט בריבוי הנרות, הורה הגר"ש ז' אולמן שאסור להדליק את הנר רק כדי למנוע ממנו עגמת נפש.

שתה מיץ רימונים האם יכול לברך שהחיינו על פרי הרימון

ה. שאלה: מי ששתה מיץ רימונים טרי שנעשה מרימונים של העונה החדשה, האם יכול אחר כך כשאוכל בפעם הראשונה את פרי הרימון לברך עליו שהחיינו או לאו.

ששתה מיץ רימונים, כיון דמיץ רימונים הרי הוא כזיעה בעלמא. וכן הסכים הגאון הגדול רבי נסים קרליץ שליט"א. ואילו הגאונים רבי שלמה זלמן אולמן ורבי מרדכי גרוס ורבי מנדל שפרן שליט"א הורו שלא לברך על הפרי אחר שתיית המיץ. וביאר הגר"מ שפרן הטעם דשתיית המיץ לא גרע מראיית הפרי שראוי לברך עליו שהחיינו. והגר"נ קרליץ והגר"מ קליין השיבו על טענה זו, דהרי כאן לא ראה את הפרי עצמו אלא את המיץ שיצא ממנו. ועוד דאף מי שראה את הפרי עצמו אם לא בירך בשעת הראיה בודאי חייב לברך בשעת האכילה ולא הפסיד הברכה, והרי כאן לא בירך על המיץ שהחיינו, ומדוע יפסיד הברכה על אכילת הפרי משום ראייה.

והגר"מ גרוס נתן טעם אחר לדבריו, דהנה לענין מלאכת דש בשבת ק"ל שהסוחט זיתים וענבים שדרך לסוחטם למשקה חייב מדאורייתא משום דש, והסוחט שאר פירות שאין דרך לסוחטם למשקה אסור עכ"פ מדרבנן, וחזינן שמדרבנן גם מיץ של שאר פירות חשוב משקה, וא"כ כיון שברך על המיץ שהחיינו שוב אינו יכול לברך על הפרי.

והגאון הגדול רבי חיים קניבסקי שליט"א נסתפק בזה, האם עדיין יש לו שמחה באכילת הפרי אחרי שכבר שתה המיץ שלו, ולא הכריע למעשה. וספק ברכות להקל.

תשובה: הנה לענין ענבים ויין מצאנו מחלוקת הראשונים במי שאכל ענבים ואחר כך שתה תירוש [מיץ ענבים] האם מברך עליו שהחיינו: מהר"א טירנא כתב בספר המנהגים מנהגי ראש השנה שלא לברך על התירוש אם אכל ענבים, ואילו מהרי"ל והלקט יושר [ח"א עמוד מג] כתבו שצריך לברך שהחיינו על התירוש. והשו"ע סימן רכה ס"ה פסק שלא לברך על התירוש, והמ"ב סקט"ו הביא בשם האחרונים דדין זה תלוי במחלוקת וראוי להחמיר לפטור את התירוש בדבר אחר שמברכים עליו שהחיינו. אמנם מי ששתה את התירוש החדש תחילה לכו"ע אינו צריך לברך שהחיינו כשאוכל את הענבים, מכיון שהתירוש חשוב מן הענבים [כן כתב הלקט יושר שם, וכן כתב המ"ב שם בשם העולת תמיד].

ולפ"ז במיץ רימונים שהוא זיעה בעלמא ואין לו חשיבות משקה, ומברכים עליו שהכל, לכאורה הוא דומה למי שאכל ענבים ואחר כך שותה התירוש, והספק הוא האם הדבר שאינו חשוב [המיץ רימונים] פוטר את החשוב [פרי הרימון] מברכת שהחיינו. אמנם י"ל דכאן לכו"ע חייב לברך, דהמיץ רימונים גרע טפי מפרי הענבים, ואין לו כלל מעלת הפרי ואינו פוטר את הפרי מברכת שהחיינו. וכן הורה הגאונים רבי משה שאול קליין ורבי שמאי גרוס שליט"א, שצריך לברך שהחיינו בשעת אכילת הפרי ולא הפסיד הברכה בזה.

האם הבן חייב לשמוע בקול אביו בנוגע לחינוך בנו?

1. שאלה: ר' שמחה הוא יהודי חסידי שהחצר שאליה הוא משתייך אין לו מוסדות חינוך בעיר שבה הוא מתגורר, ולכן הוא שולח את ילדיו להתחנך במוסדות חינוך חסידיים כלליים, שבהם מתחנכים ילדים מכל מיני חצרות חסידיות בצוותא חדא. והנה אביו נוהג בקביעות להתערב בעניני ילדיו, בין בענינים גשמיים כגון קניית ריהוט וכדו' הוא ממליץ על חנות פלונית או על חברה מסוימת, ובין בענינים רוחניים הוא מורה לבנו לשלוח את ילדו למקום זה או למקום אחר, והבן מסתפק האם מוטל עליו לשמוע בקול אביו בענין זה או לאו.

אלא לשלוח את ילדו ללמוד במוסד שנראה לו המתאים ביותר מבחינה חינוכית עבורו. וכן הסכים הגאון רבי שמאי גרוס שליט"א, שאם שני המוסדות שווים מבחינת הרמה הרוחנית והלימודית ראוי לבן לשמוע בקול אביו ולכבדו בענין זה. אבל אם לאחד מהם יש מעלה יתירה שאין לשני, אין הבן מחוייב לשמוע בקול אביו ולהפסיד מילדו את המעלה שהוא רוצה לתת לו.

והגאון רבי שמאי גרוס שליט"א הראה לי מש"כ בהלכות כיבוד אב ואם (יו"ד סימן רמ סכ"ה) שאם האב מורה לבנו ללמוד במקום שאין לבו חפץ אינו צריך לשמוע בקולו, ואפי' אם האבא נותן טעם להתנגדותו שבאותו מקום שהבן רוצה ללמוד יש שם סכנה מגוים שמעלילים עלילות על ישראל, אעפ"כ אין הבן צריך לחוש להתנגדותו, וילמד במקום שלבו חפץ. ואת דברי הגר"נ קרליץ רצה הגר"ש גרוס להעמיד במקום שהאבא כל כך דואג וחרד על הדבר עד שקרוב הדבר לפגוע בבריאותו אם לא ישמע הבן בקולו, ובמצב כזה ראוי להבן להתחשב בצערו הגדול של האבא גם בדבר שאינו בכלל מצות כיבוד אב בעצם. ומכל מקום קשה לקבוע מסמרות בדין זה ובכל מקרה יש לדון בגופו ולכן צריך הבן לשאול חכם כיצד לנהוג בענין זה.

תשובה: הגאון הגדול רבי חיים קניבסקי שליט"א אמר שמצות חינוך מוטלת על האבא ולא על הסבא, ולכן הבן אינו צריך לשמוע בקול אביו בענינים אלו אלא עליו לעשות את מה שנראה לו הטוב ביותר לחינוך ילדו. ומכל מקום מוטל עליו לפייס את אביו ולעשות הכל בדרך כבוד כדי שלא יפגע אביו ממנו. וכן הסכימו רוב הפוסקים שאין על הבן חיוב לשמוע בקול אביו בזה. והגאון רבי חיים מאיר וואזנר שליט"א הוסיף שאע"פ שאין חיוב בדבר, מכל מקום הוא בטוח שאם יגרום נחת רוח לאביו וישמע בקולו, יצליח הילד ויעשה חיל בתלמודו בזכות מצות כיבוד אב של אביו.

ואילו הגאון הגדול רבי נסים קרליץ שליט"א אמר שאסור לעבור על דברי אביו גם בענין זה. והגאון רבי נפתלי נוסבוים שליט"א הסכים עמו וביאר כוונתו דהיינו כשהבן אינו רואה נזק וחסרון בשליחת הילד ללמוד במוסד שציוהו אביו, אלא שהוא היה מעדיף לשולחו למוסד אחר, ובזה מצוה שיבטל דעתו מפני דעת אביו וישלח את ילדו למקום שציוה עליו אביו. אבל אם לפי שיקול דעתו של הבן, המוסד שעליו ממליץ אביו אינו טוב עבור בנו ואינו מתאים לו לפי כשרונותיו ואופיו, בזה בודאי אין הבן צריך לשמוע בקול אביו

מכתבים למערכת

לאכול, בודאי נדע שחסר סוכר. ובשו"ע הנ"ל מיירי שאין לתינוק מה לאכול כלל. ולדינא הסיק שם שאין לאשה לטעום בלשון מאכל חלבי לתינוק אלא אחר שש שעות מאכילת בשר. ומרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל אמר שבכה"ג אפשר לטעום בלשון כמו הט"ז יורה דעה (סימן צ"ח ס"ק ב') כיון שזה לא דבר טריף ממש, עכ"ל. והשיב לי בתשובה הגאון רבי אבגדור נבנצל שליט"א שבמקום הצורך יכולים להקל לטעום את חלב. וכן השיב לי במח"ס שבט הקהתי שליט"א שלצורך אחרי שעה יכולים להקל, וגם כן ציין למה שכתב בספר דעת קדושים.

וראה עוד בשו"ת רבבות אפרים חלק ח' (סימן שכ"א) שכתב שכבר נשאל כמה פעמים במי שאכל בשר, ואחר ג' שעות מכין אוכל חלבי לתינוק ורצונו לטעום את זה אם זה מבשול כל צרכו וכדומה, והתיר שיפליט מיד ולא יאכל ולא יהנה ואם זה על ידי טעימה ולא לבלוע יתכן שאפשר לגדול שמכין עבורו ולא יפליט בחזרה לאוכל אלא יפלוט לזבל ובאופן כזה מותר, אבל יותר טוב להחמיר, עכ"ל. ועי' עוד בספר מרע דשמעתא (עמוד קע"א) שהביא שם שהגאון רבי משה אריה פריינד זצ"ל היקל למי שהוא בשרי לטעום ולפלוט תבשיל של חלב תוך ג' שעות.

והנה באמת מצאנו דוגמא הדומה לכך במי שבירך על מאכל חלבי תוך ג' שעות מאכילת בשר ונזכר שהוא בשרי האם עדיף לאכול מהמאכל החלבי כדי שלא תהיה ברכתו לבטלה, או עדיף לומר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. והבאנו בספרינו אהל יעקב הל' בב"ח (סימן פ"ט) שבשו"ת באר משה חלק ד' (סימן כ"ד) פסק דאפילו תוך שעה וכ"ש אחרי שעה אפשר להקל לבלוע את המאכל החלבי, ועי' בשו"ת יחווה דעת חלק ד' (סימן מ"א), וכן דעת הגר"ש אלישיב זצוק"ל, ועי' בבדי השלחן ביאורים ד"ה "ויש מדקדקין", ובשו"ת תשובות והנהגות חלק ב' (סימן שפ"ט).

ונלע"ד דכיון שהביא הרמ"א דעת הראשונים (תוס') שבין אכילת בשר לאכילת גבינה סגי בסילק ובירך, מסתבר שיש לסמוך על זה בכה"ג שכבר בירך על החלב כדי שלא תהיה ברכתו לבטלה, ושו"ר שבמטעמי השלחן (ס"ק ו') צידד לפסוק כן. ועי' בשו"ת ודרשת וחקרת חלק א' יורה דעה (סימן ג') שנשאל בשאלה הנ"ל והשיב דנראה שיש לטעום ויבלע משהו מהכוס חלב שהרי אסור להנות מעולם הזה בלא ברכה וסגי בטעימת משהו שלא יאה ברכתו לבטלה, ושוב לא ישתה עוד עד אחר שש שעות. ועוד הזכיר שם מש"כ בכף החיים ס"ק ו' שכתב וז"ל בדידי הוה עובדא שלאחר שאכלתי בשר ועברו כמו ד' שעות שכחתי ונתתי לתוך פי מעט גבינה קשה ואז נזכרתי והיה זה בימות החורף נראה דמותר לבלוע מעט כדי שלא תהיה ברכה לבטלה, והטעם דהגם דמין פסק דבעינן שש שעות מ"מ יש חולקים וס"ל דבסילק ובירך סגי וכמ"ש בהג"ה, וגם ידוע ספר פרי חדש דבחורף סגי בד' שעות ואף שהאחרונים חלקו עליו מ"מ בנידון דידן כו"ע ידו כי היכי דלא תהוי ברכתו לבטלה, עכ"ל. ומה שהביא שם מהפרי חדש נראה דלרווחא דמילתא נקט, משום דאפילו בימי הקיץ ואפילו בפחות משעה, כל ששכח וכבר בירך יש לו לטעום משהו, וגם אין צריך להתענות על שגגתו כמ"ש בכף החיים ס"ק ח'.

האדמו"ר משאץ בית שמש שליט"א העיר על מה שדנו בגליון פרשת בראשית [שאלה ב] האם יש מעלה לחנך קטן לישון תחת המיטה בסוכה, והביא ראייה מדברי המשנה בסוכה (כ, ב): מעשה בטבי עבדו של רבן גמליאל שהיה ישן תחת המטה ואמר להן רבן גמליאל לזקנים ראייתם טבי עבדי שהוא תלמיד חכם ויודע שעבדים פטורין מן הסוכה לפיכך ישן הוא תחת המטה ולפי דרכינו למדנו שהישן תחת המטה לא יצא ידי חובתו. ולכאורה מדוע באמת ישן טבי תחת המיטה בסוכה ולא ישן בבית, אלא שרצה לקיים המצוה דאורייתא כמי שאינו מצווה ועושה עכ"פ. [א.ה. אין זו ראייה, דשמא היה צריך לשמש את רבן גמליאל ורצה לישן בסמוך אליו].

ובמה שדנו שם [שאלה ד] האם יוצאים ידי חובה בסוכה שחייבים לפרקה בתוך ימי החג השיב לנו **הגאון רבי מרדכי גרוס שליט"א** שבודאי יוצאים ידי חובה, בין אם החיוב לפרקה הוא ע"י צו משטרתי ובין אם זה ע"י פסק ב"ד, מכל מקום זה דבר צדדי ואין חסרון בעצם יכולת הסוכה להתקיים שבעה ימים. וגם **הרב ברייש שליט"א** משוויץ הסכים עמו בפסק זה.

ות"ח הרוצה בעילום שמו כתב לנו בענין זה: מצאתי בשו"ת רבבות אפרים (ח"א סימן תכד ס"ק ב) שמדבר באופן כעין זה, במקום ששייך לאדם, אך חוקי הממשלה אוסרים לבנות סוכה באותו מקום כגון מדרגות חירום שחוקי הממשלה אוסרים לבנות סוכה על גבן, וכותב שמותר לו לבנות סוכה על אותו מקום ואין אומרים "דינא דמלכותא דינא" משום ש"דינא דמלכותא" אינה שוללת את הבעלות, אלא רק מחייבת לפרק את הסוכה מאותו מקום.

במה שדנו בגליון פרשת האזינו [שאלה ד] בנער שנעשה בר מצוה ביום ב' של סוכות מתי יעשה שהחיינו על הסוכה, העיר **רבי טוביה שטרן שליט"א**, שאין זו טענה שהבחור בר מצוה יעשה שהחיינו ביום שני מתי שיהיה גדול, שהרי בפועל כבר ניענע הלולב, ואין זה דומה למצוה שמקיים פעם ראשונה בחייו שמברך עליה שהחיינו, דאין מברכים על החיוב בפעם הראשונה אלא על הקיום בפועל בפעם הראשונה.

הגאון רבי יעקב אהרן סקוצילס שליט"א העיר על מה שדנו בגליון פרשת ראה [שאלה א] האם מותר לטעום מאכל חלב בתוך שש שעות מאכילת בשר ואלו דבריו: בענין טעימת חלב בתוך שש שעות מאכילת בשר, ראיתי בשו"ת אבני ישפה חלק ה' (סימן ק"א ענף ד') נשאל שם אודות אם מותר לטעום חלב עם הלשון לדעת אם יש סוכר להאכיל לתינוק אחר אכילת בשר. וכתב שהכא שאכלו בשר ודאי, ואחר אכילת בשר רוצה לטעום חלב הוי דומה למה שכתב בשו"ת נודע ביהודה תנינא יורה דעה (סימן נ"ב) שאין להתיר לטעום בלשון רק איסור דרבנן שהוא פגום. וטעמא דמילתא שהרי יש לה ודאי איסור לאכול חלב כיון שידוע שאכלה בשר. רק שיש לטעון שכיון שאינה טועמת לצורך עצמה רק לצורך התינוק, אם כן התינוק יש לו דין של חולה וכמו שכתב הרמ"א או"ח (סימן שכ"ח סעיף י"ז). אבל קשה לומר כן בנידון דידן שהרי יכולים לתת לתינוק בעצמו לטעון ואם לא ירצה

עימוד עלונים וספרי קודשי: 052-7688217

תחדוהו בשמחה את פניך

הננו לאחל ברכת מזל טוב חמה ולבבית לידידנו ותומכינו היקר תלמיד חכם וירא שמים מרבים הרבני הנגיד הנכבד **הרב ר' אברהם שלמה דנקונר שליט"א** מגדולי בעלי החסד בטורנטו יצ"ו שזכה וזיכה את הרבים בהוצאות הגליון לרגל שמחת נישואי בתו הכלה המהוללה תחי' עב"ג במז"ט ובשעטו"מ יח"ר שיזכו לבנות בית נאמן בישראל ולהקים דורות ישרים ומבורכים.

מזלא טבא וגדיא יאה

ברגשי גיל וחדוה ובידידות נאמנה הנני לאחל ברכת מזל טוב לידידי הגאון המפורסם סיני ועוקר הרים נודע בפסקיו הבהירים **הגאון הרב ר' אריה פינק שליט"א** רב ומו"צ בקרית בעלזא וראש כולל הלכה בבית שמש לרגל שמחת נישואי בנו החתן המצויץ כמר צבי דוד אלימלך נ"י עב"ג הכלה המהוללה בת הרה"ח ר' שמעון פרסטר שליט"א במז"ט ובשעטו"מ יח"ר שהזיווג יעלה יפה ויהא לקשר של קימא ולבנין עדי עד.

לעילוי נשמת מוה"ר מרדכי רייז זללה"ה בן מוה"ר מאיר אריה זללה"ה נלב"ע בשם טוב ובשיבה טובה כ"ו ניסן תשס"א